

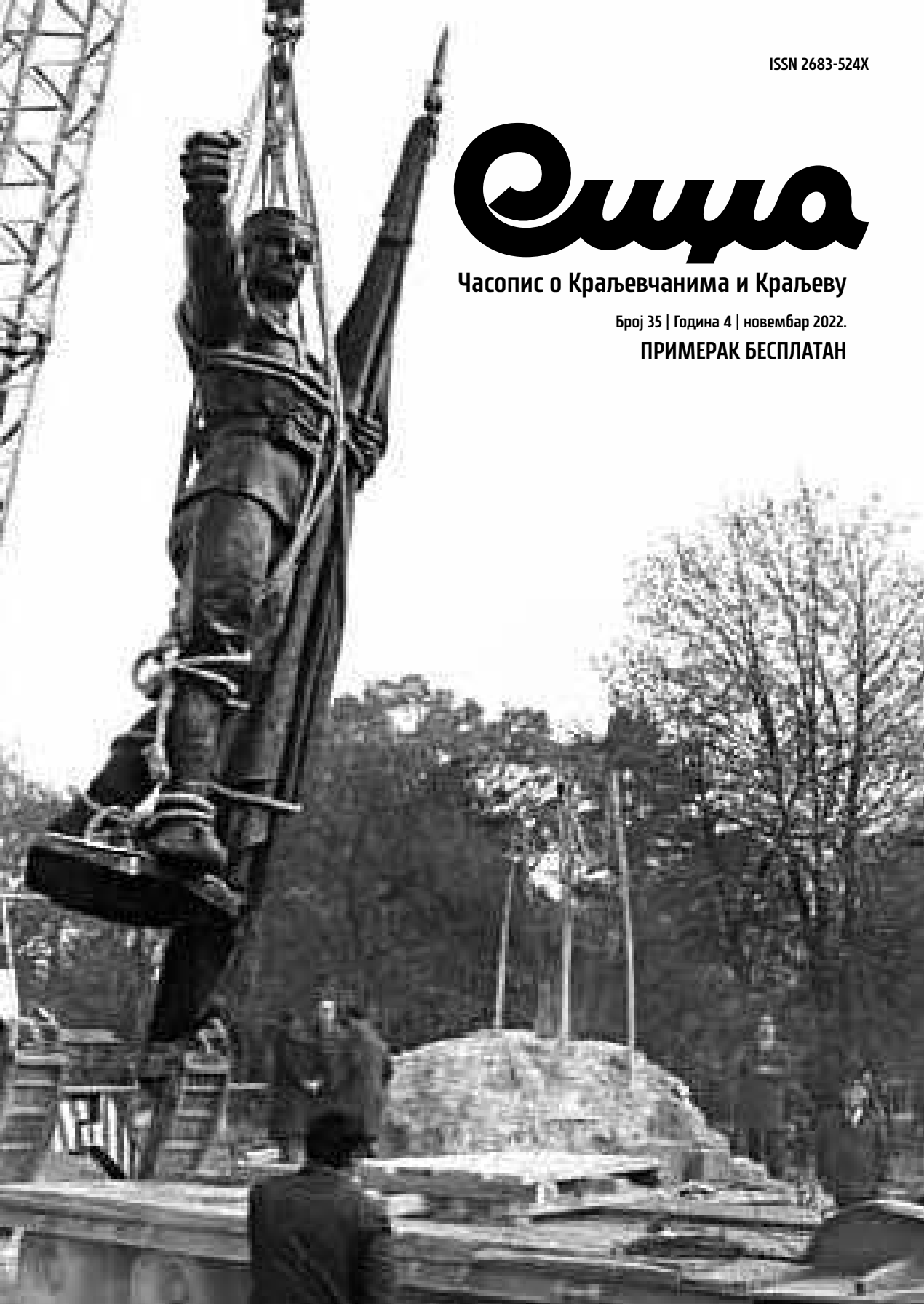
ISSN 2683-524X

Вшца

Часопис о Краљевчанима и Краљеву

Број 35 | Година 4 | новембар 2022.

ПРИМЕРАК БЕСПЛАТАН

Поглед на Орљу главу

КРАЉЕВАЧКА СЕЛА

Адрани, Бапско Поље, Баре, Бзовик, Богутовац, Бојанићи, Борово (припојено 2007. године насељу Борово Међуречје), Брезна, Брезова, Бресник, Буковица, Витановац, Витковац, Врба, Врдила, Врх, Гледић, Годачица, Гокчаница, Грдица (део насеља 1979. године припојен Краљеву), Дедевци, Долац, Драгосињци, Дражиниће, Дракчићи, Дрлупа, Ђаково, Жича (формирана 1990. године од укинутих насеља Готовац и Крушевица; пре тога насеље Жича припојену насељу Готовац 1959. године), Заклопача, Закута, Замчање, Засад, Јарчујак (део насеља 1979. године припојен Краљеву), Каменица, Каменјани, Кованлук, Ковачи (део насеља 1979. године припојен Краљеву), Конарево, Краљево (до 1955. године Ранковићево), Лађевици, Лазац, Лешево,

Лозно, Лопатница, Маглич, Матаруге (од 2007. године Матаруга), Матарушка Бања, Међуречје (припојено 2007. године насељу Борово Међуречје), Мељаница, Метикош, Милавчићи, Милаковац, Милиће, Милочај, Мланча, Мрсаћ, Мусина Река, Обрва, Опланићи, Орља Глава, Пекчаница, Петропоље, Печеног, Плана, Полумир, Поповићи, Пределе, Прогорелица, Раваница, Ратина, Река, Рибница (део насеља 1979. године припојен Краљеву), Рођевићи, Рудно, Рудњак, Савово, Самаила, Сибиница, Сирча, Станча, Стубал, Тавник, Тадење, Тепече, Толишница, Трговиште, Ушће, Цветке, Церје, Чибуковац (део насеља 1979. године припојен Краљеву), Чукојевац и Шумарице.

Негде на Чемерну
(фото Славица Паца Павловић)

Донатори у овом броју: Slobodan Jovičić, Boba Čekrlić, Nada Tomić

Издавач „СИЦА„, За издавача, Драган Благојевић, Јован Анђионић, Ликовна опрема Јован Анђионић, Штампа Сидца, Тираж 1000
www.sidza.rs | email: sidzacasopis@gmail.com | ISSN 2683-524X = Сидца (Краљево) | COBISS.SR-ID 283032588

ДЕО ТРОШКОВА ИЗДАВАЊА ЧАСОПИСА
ПОМОГАО ГРАД КРАЉЕВО

РАЧУН ЗА УПЛАТЕ ДОНАЦИЈА ЗА ШТАМПУ ЧАСОПИСА:
200-3290450101003-06 - БАНКА ПОШТАНСКА ШТЕДИОНИЦА

СВЕДОК ВРЕМЕНА

Овог тринаестог новембра навршило се тачно четрдесет година од када је споменик српским ратницима страдалим у ратовима 1912 до 1918 враћен на своју првобитну и садашњу локацију, у центар Краљева.

Популарни „Милутин“ који је то име добио 1985. године после изласка из штампе романа „Књига о Милутину“ аутора Данка Поповића, најупечатљивији је и најпрепознатљивији симбол града Краљева.

У деведесетпрвој години свога постојања, подигнут још далеке 1931. године, никада до данас није добио коначан изглед како га је замислио његов аутор, руски архитекта и вајар Роман Верховски који је иначе и аутор истог таквог споменика у Београду подигнутог на Новом гробљу у част браниоца Београда 1914-1915 године.

Још тачније, краљевачки споменик је настао по узору на овај београдски и за разлику од њега ливеног у Крагујевцу, наш „Милутин“ је сачињен на Вождовцу у чувеној ливници „Јеремић“ а калупе за њега израдио је вајар Живојин Лукић.

Иако недовршен до данашњих дана споменик је доживео једну сеобу са првобитне, и садашње локације, тог 1. маја 1960. године када је реализовано Решење општинског већа Народног одбора општине Краљево од 29. новембра 1959. године. Двадесет две године споменик се налазио на недолучној и неугледној локацији унутар старог градског гробља.

Историчар Драган Драшковић, некадашњи директор Народног музеја у Краљеву се овом темом бавио у свом раду „О изградњи Споменика српским ратницима у Краљеву“ кога је објавио у часопису „Наша прошлост“ новембра 2011. године.

Идеја за градњу споменика, по Драшковићу, се први пут помиње 1913. године а реализација је отпочела тек 1928 године да би споменик био већим делом довршен 1931. године. Кажемо већим делом, јер се на једном снимку кога је из авиона 7. августа 1933. сачинио пилот наредник Милчић јасно виде скеле око споменика на тргу где је тада била смештена и градска пијаца. А, те 1931. године која се сматра годином довршетка споменика, 1. августа на градилишту споменика приликом уградње камњена при врху 10 метара високог постаментa, четири радника пала су са скеле од којих је један, Драгољуб Стојаковић из Попине, преминуо сутрадан од последица пада.

„Политика“ 8. октобра 1937. године под насловом „Недовршени споменик изгинулим борцима из Краљева“ између осталог пише да поред подигнутог постоља и изливане фигуре војника са пушком и заставом још увек нису постављене првобитно планиране плоче са именима изгинулих ратника иако је за исте остављено место на споменику. Пишући да за то недостаје он-

дашњих 60 000 динара, аутор закључује текст конастацијом да није било више пара а и питањем када ће бити недостајућег новца.

И Драган Драшковић у свом раду из 2011. године констатује : „Препознатљив мотив Краљева, Споменик српским ратницима 1912-1918 подигнут 1931. године, још увек нема коначан пројектом предвиђен изглед и потпуно истражен историјат, од идеје за подизање 1913. године, до садашњих времена. Томе су допринели Краљевчани подељени и супростављени по више основа: по питању учешћа односно неучешћа у ратовима, по политичким опредељењима, по економским могућностима итд... Тако подељеним није им било тешко да се споре и сукобе око утврђивања локације споменика пре почетка градње, затим у току градње због недостатка новца или око количине утрошеног материјала, као и приликом измештања сопменика на нову локацију, поред Градског гробља, 1960. године, које је имало идеолошке разлоге, и његовог поновног враћања на стару локацију, централни кружни трг, 1982. године. Све ово је проузроковало да у пројектом предвиђене камене нише на постаменту не буду уграђене мермерне плоче са именима изгинулих ратника 1912-1918 из Краљева, чиме би споменик добио коначан изглед“.

Али, та недовршеност није била препрека да се, у једном периоду, споменик измести са своје првобитне локације.

Према сведочењу из 1982. године учитеља у пензији Радета Радосављевића, прве иницијативе за измештање сопменика кренуле су још 1945 године када је, по њему, један службеник краљевачког среза покренуо ту иницијативу.

Тада се, казује, Радосављевић, организује њих неколико краљевчана на једном неформалном састанку одржаном у апотеци Тоше апотекара, и договарају да учитељ Бора Радовановић напише једно писмо које је у целини објављено у локалном листу „29 новембар“ и у коме се износе аргументи против те почетне иницијативе.

Нетачне су и приче по којима је Тито био један од иницијатора да се споменик измести на градског трга који је добио његово име. Он је на том тргу, поред споменика, први пут говорио 1951. године на прослави десетогодишњице формирања Четвртог краљевачког батаљона, а прва озваничена иницијатива догодила се 1959. године када је 29. новембра донето Решење општинског већа Народног одбора општине Краљево да се, због усвајања Генералног урбанистичког плана, споменик измести на непостојеће војничко гробље из Првог светског рата где је, наводно, сахрањено преко 1000 изгинулих српских војника. Ово Решење је реализовано тек шест месеци касније, тачније 1 маја 1960. године, када је Споменик српским ратницима измештен са градског трга и кад је неко приметио „да се споменик сели на гробље да би се на тргу направило „гробље (паркинг) аутомобила“.

Иначе, тог дана, 29. новембра 1959. године у Краљеву је Александар Ранковић открио Споменик отпора и победе у парку код Железничке станице.

Измештање споменика наишло је на негодовање грађана али није забележен ни један јавни протест што је и размљиво имајући у виду карактер ондашње власти која је владала гвозденом ру-

ком у те прве две послератне деценије.

Преживели солунци никада се нису помирили са измештањем Споменика српским ратницима на прикладну и непримерену локацију на старом градском гробљу.

Окупљајући се сваког 15 септембра крај споменика поводом обележавања годишњица пробоја солунског фронта гласно и јавно су исказивали своје негодовање, због места на коме је споменик, малобројним представницима власти који су их удостојавили свог присуства на тај дан. Било је задивљујуће посматрати те старине како немо и у тишини пуној прекора пролазе у колони кроз град одлазећи до гробља да положе венац на споменик

српским ратницима.

Прва званична иницијатива за враћање споменика у центар града забележена је 17. јула 1978. године када је Драган Ранковић, делегат Савеза бораца у онадашњем Друштвено-политичком већу Скупштине општине затражио у име учесника оба рата, грађана и омладине да се споменик врати у центар.

Тек две године касније, 1980. године, ондашњи Председник мр Зарија Мартиновић даје налог Радомиру Бараћу, начелнику за урбанизам и мр Милану Матијевићу председнику Извршног савета општине да припреме предлог за измену генералног урбанистичког плана чиме би се створили услови за враћање споменика.

Извршни савет је 27. јануара 1982. године усвојио Закључак и предложио Скупштини општине доношење Одлуке о измени и допуни детаљног урбанистичког плана у коме се налазило и решење за враћање споменика у центар града. Скупштина општине је марта 1982. године, на последњој седници у том сазиву, донела Одлуку о утврђивању урбанистичких услова за уређење трга и враћање споменика.

Те 1982. године ондашњој Југославији претила је екстерна неликвидност - криза јавног дуга па је била суочена и са претњама пленидбом авиона и бродова. Економска криза, несташице, бонови за поједине артикле, пар – непар за возњу аутомобила постајали су стварност... На унутрашњем плану, посебно у Србији, грађани су били забринуте ескалацијом албанског национализма на Косову и масовним демонстрацијама одржаним априла 1981. године.

У таквом макро амбијенту на локалном нивоу а посебно после избора Бранка Маричића ондашњег директора „Аутоотранспорта“ на функцију председника Скупштине општине 21. априла 1982. године, стекли су се услови да се стална иницијатива солунаца о повратку споменика на централни градски трг реализује.

Према сведочењу самог Маричића њега је, као новоизабраног председника, међу првима посетила група старих солунских ратника предвођена његовим земљаком из Жиче, јунаком пробоја Солунског фронта Миланом Гвозденовићем, у којој су били и солунци Милан Балтић из Матарушке Бање и Жарко Чоловић из Краљева.

Бранко, дете палог борца из Другог светског рата, имао је пуни респект за ратнике и њихов допринос стварању ондашње државе. Био је, такође, свестан осетљивости политичког тренутка, па је прихватајући се реализације иницијативе солунских ратника знао да акција мора добити шири друштвени консензус и да мора бити добро испланирана и ефикасно изведена.

У контексту обезбеђивања што ширег консензуса за реализацију докумената везаних за уређење градског трга и повратак споменика 24. јуна 1982. године одржана је заједничка седница сва три већа Скупштине општине, Општинског одбора, Савеза бораца и других друштвено-политичких организација, где је коначно договорено да се уреди градски трг, да се споменик врат на старо место, да се централна градска улица претвори у пешачку зону да се реконструише стара зграда школе Четврти краљевачки батаљон.

Из тог периода остао је упамћен текст објављен у „Слободној Далмацији“ у којој се тадашњи Председник општине Бранко Маричић прозива за великосрпски национализам због враћања споменика.

За кратко време преко 35 000 физичких и правних лица извршило је учлањење у Фонд и уплатило, сходно могућностима, новац. За извођача радова изабрано је београдско предузеће „Ратко Митровић“ које је са ценом од 18.819.238.000 старих динара и кредитом од једне старе милијарде кога одобрава, било за 165 милона старих динара јефтиније од краљевачког „Каблара“.

„Ибарске новости“ у издању од 16. септембра 1982. године пишу да је главна улица затворена заобраћај и да ће ускоро почети радови на реконструкцији градског трга. И заиста, већ сутрадан у суботу 17. септембра омладинске бригаде отпочеле су са уклањањем бетонских плоча на тргу чиме су и отпочели радови на реконструкцији.

Реализација повратка Споменика српским ратницима на главни градски трг изведена је у оквиру послова реконструкције Трга маршала Тита и у складу са важећим Детаљним урбанистичким планом који је био ауторско дело словеначког архитекте професора др Феђе Кошира.

Пројекат за враћање споменика урадио је архитекта Вељко Вучковић из Завода за заштиту споменика културе а све грађевинске радове испред Фонда водили су инжењер Радомир Бараћ и грађевински техничар Миша Трифуновић. Камене блокове из каменолома у Каменици бесплатно је резао каменорезац Рајица Ковачевић, а уграђивали су их мајстори из Темске код Пирота.

Транспортером краљевачке „Ерозије“ споменик је 13. новембра 1982. године, око 13,30 сати, после двадесет две године враћен на своје место. Стицајем околности, некако у исто време тог дана Председник Скупштине општине Бранко Маричић који је дао велики допринос враћању споменика, сахрањивао је на градском гробљу своју супругу Слађану.

Монтажу споменика пратило је више стотина грађана који су се спонтано окупили иако термин нигде није био објављен а краљевачки угоститељ Љубиша Марковић - Батица чашћавао је раднике и присутне грађане са златиборском препеченицом.

И овога пута радови на изградњи споменика нису доведени до краја јер, у односу на првобит-

ни пројekat, у нишама на постаменту нису уписана имена изгинулих ратника. Уместо тога на западном делу споменика постављена је бронзана плоча са називима места где су вођене битке у Првом и Другом балканском рату, на јужној страни постамента је плоча са називима битака и голготе у Првом светском рату, на источној страни налази се плоча са местима у којима су лечени српски ратници и вођене одсудне битке за пробој Солунског фронта. На северној страни постамента постављена је у ниши плоча са натписом: „Српским ратницима палим за слободу отаџбине 1912-1918 Ратни другови и захвалан народ“.

Споменик је Одлуком сва три већа Скупштине општине Краљево 29. јуна 1990. године стављен под заштиту, заједно са Тргом и делом старе чаршије.

Нека нас и ова наша, мало шира прича, подсети на то да је последња реконструкција Градског трга и конзервације Споменика српским ратницима, урађена 2018. године. Тада је комплетно очишћен постамент и бронзана фигура и замењени недостајући камени делови, али споменик није завршен у складу са првобитном идејом.

Драган Благојевић
(коришћени делови текста из „Краљевачких новости“)

Da kupatilo postane najljepši deo doma.

3N
tri-N

Dušana Popovića 27, Kraljevo
Tel: 036/372-872, Fax 036/372-638
Email: tri-n@live.com , www.tri-n.rs

СИМБОЛИКА СПОМЕНИКА

Постамент - камена монолитна стена представља снагу земље и народа. Подножје представља камене морске таласе који се разбијају о постамент - снагу народа.

Таласи симболично подсећају и на морске дубине – „Плаву гробицу“ где су сахрањивани српски ратници око острва Видо и Крф. Фигура војника и државни грб окренути су ка северу одакле је дошао непријатељ. Крст на врху заставе је симбол вере која је изнад свега, а став и илустрација бронзане фигуре дати су у облику крста што симболизује распеће и страдање српског народа.

Војник заставу држи левом руком, до срца, а пушку у десној руци изразом одлучности да брани своју државу. На ногама су му опанци симбол његовог сељачког – народног порекла, а на грудима носи одликовање као симбол храбрости и остварених победа српске војске у ратовима 1912-1918. године.

Висина постамента 10,55 метара. Висина фигуре војника 4,10 метар. Висина заставе од темена главе до врха копља 1,87 метара. Укупна висина споменика од тла до врха копља је 16,52 метара. Основа постоља је 11,30 x 11,40 метара.

ТАМНОВАО ЗБОГ ИСТИНЕ И ВИЗИОНАРСТВА

Епископ Василије (световно име Тихомир) је рођен 27. новембра 1907. године у селу Велики Јовановац, од родитеља Лазара и Данице Костић, земљорадника. Први светски рат га је омео, те је тек по завршетку рата завршио основну школу у Трњани, а гимназију са малом матуром 1925. године у Пироту, богословију у Сремским Карловцима 1930. и 1934. године, као питомац манастира Јошаница, Православни богословски факултет Универзитета у Београду. Докторирао је као питомац Светог архијерејског синода на Православном богословском факултету Каподистријског универзитета у Атини 1937. године на систематском богословљу са темом "Проблем спасења по учењу Светог Василија Великог".

Монашки чин је примио 1930. године у манастиру Јошаница. Патријарх српски Варнава га је 2 јула 1934. године у Сремским Карловцима рукоположио о у чин јерођакона. Свештеномонашки чин је примио 3. јула исте године. Епископ охридско-битољски Платон га је 1939. године одликовао звањем синђела. Епископ браничевски Венијамин га је 1941. године у манастиру Жичи одликовао

звањем протосинђела. Други светски рат га је затекао у манастиру Жичи. Немци су га интернирали заједно са владиком Николајем. После завршетка рата одлази код својих родитеља на село, где га је 20. маја, 1947. године затекао избор за епископа бањалучког.

Епископ Василије Костић је на трон бањалучких епископа ступио 19. јула 1949. године, а приликом ступања на дужност епископа ове епархије није слутио да ће и он страдати као што су страдали и његови свети и мученички претходници.

Дана 18. августа 1953. године, руководиоци Социјалистичког савеза радног народа Југославије у Бањој Луци одржали су на разним местима конференције, на којима су нападали владика Василија да не сарађује са народним властима, да је сарадник окупатора, непријатељ данашњице и народа. У Бања Луци је за 20. август заказан митинг. Људи су лично позивани да дођу на митинг, који је одржан између 6-8 часова увече. На њему су поновљени напади против владике са ранијим пароллама и поклицима. Донет је и закључак, да му делегација од девет-десет људи саопшти, да напусти Бању Луку у року од 48 часова. Сви чланови делегације ушли су у владикину канцеларију, не поздрављајући се ни с ким. Драго Зечевић је рекао: "По одлуци народа Бањалучке на синоћном митингу, дошли смо да Вам саопштимо, да напустите Бања Луку у року од 48 часова, у противном, за последице не носимо одговорност. Вама као сараднику окупатора, непријатељу народа и данашњице нема места у Бања Луци".

У међувремену, стигло је обавештење од патријарха Германа да владика Василије одмах крене за Београд. Сутрадан, владика Василије се са својим заменицима, протом Врањешевећем и протођаконом Илијом Адамовићем, упутио ка железничкој станици. Од Епископије до станице били су изложени увредама, псовкама и повицима од народа.

На станици су се окупили демонстранти који су владика пљували у лице, вукли за браду, ударили по глави, гађали парадајзом, шљунком и камењем, шутирали, ударили рукама по слабинама, бутинама и леђима. Једна каменица га је погодила у главу изнад десног увета, где је расечена кожа те је дошло до крварења. Каменицом је био погођен по десној обрви и носу. Два пута био оборен на перон и падао преко шина. У општем метежу, поцепана му је била пелерина и горња мантија. Када се владика коначно нашао у возу, каменицом је разбијен прозор од његовог вагона, а путници су га све време пута вређали.

Након доласка у Београд, известио је чланове Синода о догађајима у Бања Луци. Ипоред суровог изгнанства из Бање Луке, епископ Василије је остао на трону Бањалучке епархије сведо

1961. године, када је 20. маја исте године на заседању Светог архијерејског сабора СПЦ изабран за епископа жичког са седиштем у Краљеву.

Међутим, комунисти га нису остављали на миру. Владика Василије је био храбар и истинољубив човек. Посебно је критиковао школски систем, за који је говорио да служи комунистима да духовно, морално и национално сакати омладину у школама.

Због тога је почетком октобра 1971. године у селу Брезни код Горњег Милановца одржао беседу у којој је нагласио да се омладина погрешно васпитава и да је српска химна „Боже правде“. Комунисти су истог дана преко радија напали владика Василија и његов непријатељски говор који је одржао у Брезни. Новине су наредних дана биле препуне чланака против владике Василија. То је било својеврсно припремање терена за покретање прекршајног поступка против владике Василија.

Прекршајни поступак је окончан невероватном брзином. У решењу општинског судије за прекршаје из Горњег Милановца епископу Василију Костићу је изречена казна затвора у трајању од тридесет дана. Владика Василије није хтео да се жали на ово решење судије за прекршаје.

Затворску казну је издржао у краљевачком затвору. Крајем 1971. године, због физичке немоћи услед година, епископ нишки Јован моли владика Василија за помоћ у вршењу епархијских дужности. Епископ Василије се одазива овој молби и са благословом Св. Синода почев од 1972. године дејствује и као заменик епископа Јована до његове смрти 5. фебруара 1975.

Владика Василије је умро у 23. априла 1978. године. Сахрањен је на монашком гробљу поред манастира Жича. Монаштво и свештенство Српске православне цркве га се и данас сећају, а млади српски нараштаји га доживљавају преко његових књига и чланака објављених у нашој црквеној штампи.

Краљевачки адвокат Радисав Целић је 1990. године покренуо постхумну обнову поступка против Епископа жичког Др Василија Костића. Решењем Окружног суда у Чачку усвојен је захтев за рехабилитацију блаженопочившег Епископа жичког Василија Костића.

Драган Благојевић

Мистериозна и тајанствена тврђава Маглич одолева већ вековима, али исто се не може рећи за мост до ње на Ибру који је однет у поплавама пре две године и једини прелаз до историјских утврда сада је импровизирана скела којом управља мештанка Милева Луковић.

Њена кућа налази се у селу Јовово смештеном у непосредној близини тврђаве Маглич, али кад река набуја ни она не жели да ризикује живот веслајући преко дивљих вирова и преко зиме живи у Краљеву.

- "Од како је мост срушен, ситуација је заиста претешка. Ибар је непредвидива река, зато управљам скелом само током пролећних и летњих месеци. Мука вас натера на оно што никад и не бисте помислили да ћете радити. У скелу може стати неколико људи у зависности од килаже да се не преврне", започиње причу ова храбра жена.

Мост на Ибру је постојао у виду сајли, металних стубова и железничких шина и користио се преко 15 година. Пре две године када је Ибар нарастао, однео га је и одсекао тврђаву од магистрале.

Тврђава Маглич један је од најзначајних културно-историјских споменика у Србији, изграђена у 13. веку. Његову градњу започео је краљ Урош како би од непријатеља спасио манастире Жичу, Студеницу и Сопоћане. У народу је позната као Долина векова и Јеринин град и има огроман туристички потенцијал, који сада у недостатку адекватног прелаза не може ни да се развија. Милева је та коју посетиоци зову у нади да ће им изаћи у сусрет и превести их преко Ибра како би видели Маглич. До сада је превезла на стотине ентузијаста које ништа не може спречити да обиђу ову средњовековну тврђаву, али туриста би било много више да је сам превоз до ње лакши.

- "У зависности од броја људи који жели да пређе, морам и по неколико пута дневно да их возим, а касније договоримо време повратка и ја их чекам. Туристима није важно колики је водостај Ибра, много пута не може да се пређе зато што је плитак, а када су кишни дани сва вода са околних планина се слива, па људи слегнутих рамена окрену се и оду јер неће да угрожавају себи живот", рекла је Милева Луковић.

Ова способна жена одлучила је да себи бар мало олакша и да се не враћа неколико пута по туристе како би их превезла на другу страну Ибра. Сада покушава да оспособи стару скелу у коју ће моћи да стане око 50 путника, а протеклих дана ју је реновирала о сопственом трошку. Планира да је постави на реку и повеже са сајлом коју су донирали људи са Копаоника.

Ипак, једино трајно решење за Милеву, њеног мужа инвалида али и за стотине туриста јесте поновно стављање моста у функцију. Тада би живнули мештани, али и ова фантастична локација која је сада ускраћена за велики број посетилаца.

ЖЕНА СКЕЛЕЦИЈКА

РИНА

КРАЉЕВСКИ СЛОВАР

КРАЉЕВСКИ СЛОВАР

Из необјављеног рукописа припремљеног за књигу, у наредним бројевима Сице објављујемо део пописа речи, израза и фразе краљевчана које је годинама прикупљао и записивао, али нажалост није стигао да их објави Душан Дуле Стојић, новинар и песник.

С

Сињ -и,а,е (ст-слов.) – боја: сив,сивоплав, модар, црн; (придев:) он - сињи кукавац несрећан, јадан и црни; (она - сиња кукавица, јадна, црна; оно - јадно, црно сиње кукавче! „И, шта ће саде сињи они кукавци?!; сињи камен, облак, сиња - тица (углавном кукавица), сиње (Црно) и море уопште; Клетва самохране мајке озлојеђене сином - пробисветом: „Дабогда ишао преко сињега мора!“ (забележено у селу Сирчи)

Сипље – кашље; тешко дише

Сипљо – (пез:) онај који тешко дише и/или стално кашљуца, астматичар, оболео од ТБЦ-а; отуд и надимак – Сипљо

Сирома – сиромах, сиромашак; каже се и за покојника

Сиротан – чељаде без оца и/или мајке

Сиротиња – (досл.:) сиротиња, сиромаштво – јадник, јадници, беда

Ситнејши-а, е – (придев) ситнији (мањи): кромпир, парадајз, бостан, човек, жена, дете

СИЦА – жарко сунце (сунчано време), тропска врућина, „упекла звезда“

Скаламерија – каква склепана направа, уполовачени аутомобил

Скелешит-а, о – складан, складна, складно, лепо урађено, лепо сашивено (одело)

Скамликат, скамличе – кукњец-ти, моли-ти, вапи-ти, преклињати

Скањера-т се – двоумити се,пре(до)мишљати се, канити се, снебивати,

Скврчит се – згрбити се, згурити, склупчати, смршати

Скврчен – згурен, згрљен, склупчан, сувоњав, мршав

Сколит – закупити некога - нечију пажњу (наметати се);

Сколило – небо наоблачено тмурним, углавном градобитним облацима „Сколило са свих страна“

Скондисат – намамити голуба да слети

Скоптисат – зграбити некога или нешто (“као кобац пиле”)

Скотна – каже се за керушу која носи окот

Скрдит се – сместити се, скрасити се, распремити ствари

Скркат се – поломити, пасти, потрошити много (масти, кајмака, пара) без преке потребе

Скрклемаст се – сломатати (се), пасти, оборити (неку ствар)

Скукувит се – погрбити се, склупчати (од болести, старости,страха): „скукувијо се“

Скурит се – занемоћати (занемоћао), оронуту (оронуо): „скурио се“

Слас – сласт

Сленто – бленто, зевзек

Слимит се – снимити се на рендгену (плућа); фотографисати - сликати се код фотографа; свући се (скинути одећу)

Сламњача, и сламарица – врста постеље: душек из домаће радиности (врећа величине кревета од пртеног платна - конопље, испуњена сламом или шашом)

Слинци – секрет (слуз) из носа

Слута – нетемаљ, сатрап

Смандрљат – урадити нешто на брзину, офрље; загубити, сакрити

Смећат – сметати, ометати: „Немоте не смећат, молим ве!”, смеће и смиће – смета:

„ Ма, иди некуд само немо да смећеш!”, „Миксе, не смићи!”

Смок – умокац (сок од сира), сурутка; млечне прерађевине уопште (бели смок, бели мрс)

Смуат – смувати: кришом узети нешто, сакрити, преварити, слагати

Смунђат – брзо узети нешто и сакрити; причом забашурити, прикрити истину неразговорним речима

Сна, снава, снај(к)а – снаха (синовљева супруга), понекад и понегде: снаша

Снаша – невеста тек доведена, млад(иц)а

С никим – ни с ким

Соколит – храбрити (некога)

Совра и софра – округли, приземни (готово на поду) породични сто за ручавање; славски, свадбарски, мртвени сто – астал, не само по свом (стандардном) изгледу него и по намени: поста(в)љен сто за ручавање са сервираним прибором за јело, па и јелом на крсној- породичној слави, свадби или у сеоској капели после сахране када се обично постављају три совре - прва, друга, трећа совра - да с „отројчи“; совра (софра) је искључиво постављен сто за ручавање на којем је већ сервиран прибор за јело, па и јело како већ иде по утврђеном реду - јеловнику за ту прилику, а не само сто (астал-остал) као комад покућства – намештаја;

Сонта-т се – мота-ти се око некога или нечега: „Сонта се око Ње данима“; заплитати: сонта се паучина око главе, шипражје око ногу, лозица око руке

Спаплат – зграбити нешто или некога: „Спаплаше га и одведоше!“

Спичи-т – слисти-ти, сљушти-ти, сравнити, уништити: учинити све у једном маху; одјурити некамо, сјурити се низбрдо, склизнути

Сподврзат, спотаврзат, спотаврзнут (се) – спотицати (се), саплитати (себе или друге): „Ма, спотаврзо (сам) се и просу(о)!“, „Спотаврзнуо се сам!“, „Немо да ме сподврзу(ј)еш!“

Спрам – наспрам (преко пута), према (прама), к, ка; спрам тебе: „Ете, ту, спрам тебе - пред очијам ти је!“; спрам куће; прама: ноћи; ка: истоку; к јутру; због-зато: „Спрам тога – неш!“, на прама (се) – према себи (окренути, усмерити)

Спред(а) – с предње стране, напред, на предњем седишту

Спроћу – против: тега (тога), овега (овога), онега (онога), овију (ових) и онију (оних)

Спртит – урадити нешто на брзину, увалити некоме нешто, смотати шта под капут; „Спртио јој (направио) дете и побего!“

Спрчен – мали, мршав, погрбљен, скврчен, неугледан, закржљао (човек, кукуруз, купус...): „Спрчио се“ - од сиротиње, старости, болештиње, суше

Спрчит – носити са собом нешто мало (одеће или хране): „Спрчио неки торбичак и оде?!“, „Спрчио кришку сира и комат леба за цео дан?!“; симболично давати или узимати нешто „на кашичицу“, мало, „тек да се броји“, да се каже да је дао или узео: „Спрчио два чварка и нуди целом селу?!“; „Шта си с', бре, спрчио, шта с' стего, узни?!“; „Спрчио си то парченце печења у тањир, тури бре, ко човек!"; псовка: „Спрчим му га мајке!“

Наставак у следећем броју

SOFIST

ул. Жичка 10 KRALJEVO; Tel/fax: 036/360-200 361-222
 mob. 063/13-31-222
 www.sofist.rs E-mail: info@sofist.rs

ЈЕДИНСТВЕНА ЧЕСМА

Недалеко од средњовековног града Маглич, са десне стране пута Краљево - Рашка, налази се јединствена чесма у Србији са које народ узима воду пуних 140 година. Чесма је подигнута 1882. године, а вода која из ње истиче за све то време није променила свој састав и данас је, баш као и тада, и хемијски и бактериолошки исправна за употребу.

- „Вуић воду“, односно „Вуић чесму“ први пут сам посетио 1985. године, када сам положио возачки испит и од тада, па све до данас, редовно узимам воду са ове чесме. Могу вам рећи да је одличног квалитета, а посебно је занимљиво да ова вода има сталну температуру, јер и током лета, али и у зимском периоду, када је сипате у пластичну флашу, она увек остане замагљена, каже Краљевчанин Никола Јовановић.

Он каже да воду са ове чесме узимају грађани који путују из Краљева за Рашку или се из правца Рашке враћају за Краљево, као и мештани који гравитирају овом подручју, а већина њих не зна зашто се чесма зове „Вуић вода“, јер је спомен - плоча на чесми делимично читљива, те да би је требало обновити.

Према речима Лидије Црнчанин, историчарке Завода за заштиту споменика културе у Краљеву, парох краљевачки Саватије Божић, 1929. године обновио је спомен - чесму насталу у време прокопавања пута кроз Ибарску клисуру.

- Спомен чесма је подигнута крајем 19. века, у време владавине првог краља по обнављању српске државности Милана Обреновића, а у знак сећања на прокопавање колског пута кроз Ибарску клисуру који је повезивао, и дан данас повезује Краљево и Рашку. Са радовима је започето 1882. године, а надзор над радовима вршио је инжењер Вуић, зато је и у народу ова чесма позната као „Вуића вода“, каже за Курир Лидија Црнчанин.

Саговорница Курира истиче да се на спомен - плочи налазе имена свих појединаца који су били укључени у овај подухват, а радове су изводили радници доведени из Приморија. Зуб времена, као и сам терен, временом су девастирали овај белег који је краљевачки парох Саватије Божић обновио 1929. године па данас натпис на плочи није у потпуности читљив.

- Ова спомен чесма, која је обновљена трудом и вољом свештеника Саватија Божића, одлуком Скупштине Града Краљева проглашена је за споменик од значаја за Град Краљево у октобру месецу 2019. Морамо напоменути да више пажње треба посветити како одржавању саме чесме тако и простора око ње, закључује историчарка Лидија Црнчанин.

Саватије Божић је био један од истакнутих личности Краљева у 20. веку. Рођен је 1859. године у селу Врх, засеок Гобели, код Рудна, у некадашњем Студеничком срезу. Школовање је започео у манастиру Студеница, где је научио да чита и пева. Слушајући од калуђера о славној прошлости тада поробљене отаџбине, Саватије узима учешће у ослободилачким ратовима 1875-1877. Након рата по савету митрополита Михаила уписује Богословију. По завршетку школовања, Саватије Божић је постављен за учитеља у варошици Рашка. Међутим, 1884. године рукоположен је за свештеника у чину јереја, а додељена му је рашчанска парохија и ту дужност је обављао 10 година.

Колико су поверење имали становници Рашке и Студеничког среза у свог пароха, најбоље говори чињеница да је приликом избора за Народну скупштину Краљевине Србије изабран 1893. године за народног посланика за округ Руднички.

Народне године, на властиту молбу премештен је у Краљево и постављен за пароха Прве краљевачке парохије. Убрзо је постао члан бројних културних, хуманих и националних удружења, а обављао је дужност председника у „Народној одбрани“ и „Пољопривредном среском одбору среза жичког“. Залагао се за отварање Гимназије у којој је предавао веронауку. Био је један од утемељивача природног лечилишта Матарушка бања. Током Првог светског рата у периоду од 1916. до јула 1918. године био је интернацији у логору „Нежидер“ у Мађарској.

У послератним годинама активно је радио на обнови Цркве Силаска Светог духа, обнови наставе у школама и изузетно се ангажовао у раду Црвеног крста. Добитник је бројних признања и награда, а међу њима се свакако истиче орден „Белог орла V степена“, добијеним од краља Александра Карађорђевића 1924. године. Преминуо је у Краљеву 1960. године.

Син свештеника Саватија Божића, Добривоје (1886-1967.) био је успешан инжењер и изумитељ. Он је први у свету конструисао аутоматску ваздушну кочницу која се примењује у железничком саобраћају и позната је као „Божићева кочница“.

Куирр.рс/Ј. С.

МЛАДА КРАЉЕВЧАНКА БУДУЋА ЗВЕЗДА МЕКСИКА

Читава једна генерација одрасла је уз чувену шпицу: „Televisa presenta“. Латиноамеричка продукцијска кућа изнедрила је легендарне теленовеле које су обележиле детињство и Марије Миличић, Краљевчанке која ће ускоро постати нова глумачка звезда Мексика – а и читавог света. Марија похађа „Televisa“ школу глуме која отвара врата ка глобалном успеху. Ту је потекла и чувена холивудска дива Салма Хајек.

Марија је за школу глуме сазнала сасвим случајно, када је на Фејсбуку из шале лајковала „Телевиса“ страницу. Тада је била студенткиња Филолошког факултета, а иначе течно говори неколико језика – међу којима је шпански, али и руски.

„Увек сам хтела да се бавим глумом, али никад нисам урадила ништа по том питању због факултета, а нисам ни имала храбрости“, на почетку нашег разговора каже Марија.

Већ први пут када се пријавила за школу, 2016. године, била је примљена – али због факултета није отишла све до ове године. На аудицији је испричала

колико су на људе у далекој Србији утицале теленовеле, путем којих смо упознали језик, културу, обичаје и вредности егзотичне Латинске Америке. Тако се убрзо нашла у Мексико Ситију и кренула на пут ка остварењу својих највећих снова.

„Школа се налази у комплексу Сан Анхел, који је један од три ‘Televisa’ студија. Огроман је, окружују га зидине. Ту се налази продукција, а једна зграда је одвојена за школу. Школа иначе траје три године ако си млађи од 24, а ако си старији и искуснији годину дана. Предавања су од осам ујутру до осам увече. Немаш времена ни за шта друго, мораш у потпуности да се посветиш томе“, описује Марија.

У школи се труде да од полазника направе комплетне уметнике: уче глуму, театар, водитељство, телесну експресију, анализу текста, плес, нарацију, певање, писање... „Televisa“ не снима само теленовеле – они су продукцијски гигант који сваке године продуцира садржаје за све могуће платформе, каже Марија.

„У мојој класи нема никога ко није из Латинске Америке – долазе из Аргентине, Костарике, Уругваја, Шпаније... Директор школе зна све о нама, о сваком студенту, често нас зове на разговоре, прати наш напредак. Он сваки пут каже да ми је акценат савршен. Моји професори вокалне технике кажу да звучим као из Латинске Америке, али не знају одакле“, прича кроз осмех.

Мексиканци заиста јесу тако импулсивни и драматични – Марија добро разуме зашто се код њих развило нешто као теленовела. Срби су много затворенији, у односу на њих смо доста хладни, приметила је.

Мексико је често у вестима само у најгорем контексту – као место разних злочина. Марија лично никада није доживела непријатност, али признаје да тамо има доста фемисида, отмица, насиља. Мексико Сити је град са 22 милиона становника, подсећа нас она.

„Требало је да се навикнем да пазим своје ствари мало више, да не могу тако лако да се крећем ноћу сама. Углавном идемо заједно. Зна се да не смеш да идеш обичним таксијем, само Убером или сличним компанијама. У граду не смеш да оставиш торбу на сто као код нас, мораш да играш с њом“, прича Марија.

Ипак, она примећује да се у Мексику живи доста опуштеније него у Србији – са малим платама људи живе срећно и задовољно, а такође имају доста прилика за посао и школовање.

„Живе сиромашно, навикнути на нижи ниво нормалног живота од нас. Није им важан новац, показивање ствари, скромни су. Увек се има за храну јер овде расте све, али скупље је него у Београду. За све кажу: ‘То ћемо видети сутра’, што мени ствара конфликт, јер ја волим да знам одмах да ли ћемо да идемо негде или не, на пример“, описује нам.

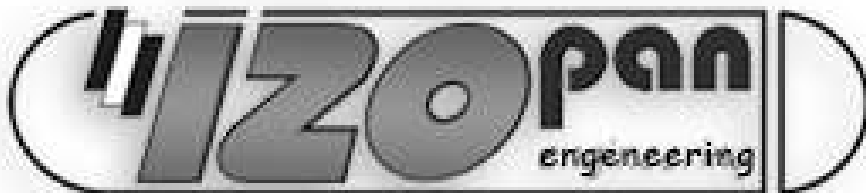
Сви Латиноамериканци уживају у животу, храни, срећни су – Марија признаје да док се она лако изнервира или растужи, они су ретко кад без осмеха.

„То треба сви да научимо. Увек су весели, никад не знаш да ли неко од њих има проблема. А сви заправо имају проблема, јер се овде не живи лако. Прво сам била у шоку, а онда сам помислила: ‘Желим и ја овако!’, каже она.

„Televisa“ јој је одскочна даска, а планира да освоји читав свет – јер коначно верује у себе.

„Увек сам осећала да могу да будем добра глумица и сада све више верујем у то. Сигурност заправо долази са знањем, а овде сам много научила“, закључује Марија Миличић.

Нова.рс

Ratina 400A, Kraljevo 36000, Srbija

Telefon: +381. 36. 5862. 366, Faks: +381. 36. 5862. 367

<http://www.izopan.rs>

OBRADA I PRODAJA STAKLA

ОБЈАВИО СТОТУ КЊИГУ

Краљевачки утемељивач „Шумске медицине“, магистар Живко Славковић новембра ове године обележава 52 године свог плодног научног и педагошког стваралаштва из теоријске и практичне ботанике, екологије заштите животне средине и здравог начина живота, као и из методике наставе биологије и екологије за основне и средње школе. Дао је велики допринос етно медицини, етно ветерини и фармакогнозији – науци о лековитим биљкама на падинама клисуре Ибра и Столова, Гоча и Жељина.

Тим поводом, Живко Славковић је објавио стоту књигу са насловом „Из наших шума – биљни лекови и превентива за чула укуса, мириса, слуха, додира и вида“. Како

је у предговору написао да ову књижицу посвећује својим професорима Др Милки Пљакић, Живко Славковић држи печурке са стабла живе брезе која расте на Столовима грађи и функцији органа човека и о здравим и патолошким стањима. Ова књига је његов прилог даљем развоју шумске медицине у Србији.

Овом књигом жели да упозна децу и одрасле, а посебно родитеље и просветне раднике, лекаре, екологе, планинаре... како да препознају и уоче лековите биљке у шуми, од подножја до највиших врхова планина. Такође, и како да примене то знање, да припреме лек у кућним условима. Јер, ови лекови су бесплатни, добијамо их од мајке природе на поклон, с љубављу, и због тога немају нежељене последице.

Магистар природних наука и дипломирани биолог Живко Славковић рођен је 1946. године у селу Каменица, подно Гоча. У родном селу и у Рибници је завршио основну школу, средњу шумарску у Краљеву, а Вишу педагошку у Крагујевцу. Звања професора и магистра стекао је на Природноматематичком факултету у Приштини и на Шумарском факултету београдског Универзитета. Пуних 31 годину до 2000. године радио је као професор у краљевачким средњим школама.

Паралелно са педагошким радом и данас се активно бави проучавањем флоре, вегетације, лековитих биљака, фитоекологије и заштите животне средине, објавивши велики број научних радова, брошура и књига из поменутих области. Иако му је кућа удаљена непуних два километра од центра Краљева, воли да каже: „Живим, радим и пишем у Рибници код Краљева!“. Исприча нам причу о дивљем кестену, лепотану балканског полуострва. Семе (плод) дивљег кестена је прави магацин скроба, беланчевина, слободних аминокиселина, витамина и минерала, рече Живко. Дивљих кестена има поред Шумске куће у Сокољи, у парку Пљакин шанац и код Шумарске школе. Професор Славковић апелује да се дивљи кестен засади на свим слободним површинама, јер делује позитивно на ментално здравље.

У јубиларној стотој књизи, између осталог, написано је и следеће: „Шума и природно зеленило, ливаде, голети, пашњаци и приобаље реке су еколошки чисте средине које доприносе опоравку и одржавању здравља људи и животиња. То су разлози због којих би бар два пута недељно требало да боравимо у шуми или да будемо окружени зеленилом...“.

Драган Благојевић

ВИДЕО КЛУБ, ШТА ТО БЕШЕ?

Видео клубови су некада били појам, наш једини додир са светским блокбастерима, изузев биоскопа. Предност је била што сте могли да, из удобности свог дома, гледате омиљене филмове колико год пута желите.

Ипак, свако то "изнајмљено задовољство" морали сте изнова и да платите, и то по дану, односно по томе колико дуго је филм код вас. Ако случајно заборавите да вратите одгледани филм, цифра би на крају могла да буде поприлична, а квалитет слике је за оно време био сјајан, али у поређењу с данашњим дометима - врло лош.

У познатом краљевачком ланцу тадашњих видео клубова један дан "поседовања" неког филма коштао је тадашњих 150 динара, а цена је била нижа или виша, како су године пролазиле. Ипак, старије генерације памте како је ово био одличан вид забаве у време доколице, или када смо били "жедни" доброг филмског садржаја, а нисмо могли или хтели да идемо у биоскоп. Осим тога, већина филмова из видео клуба никада се није ни нашла на репертоару биоскопа.

Крајем осамдесетих и деведесетих година прошлог века ВХС грозница је "тресла" Краљево, а сада нам то доба делује као из далеке прошлости. Рентирање касета је, према неким анализама, спадало у сиву економију, али се тај бизнис брже завршио, него што је отпочео. Током осамдесетих, ко је имао видео рекордер - тај је имао право мало чудо технологије. Осим филмова, људи су изнајмљивали и цртаће за децу (Дизни бајке) којих није било на телевизијама.

Први видео клуб у Краљеву је отворен септембра 1987. године и звао се "Чарли". Налазио се у улици Хероја Маричића и у старту је кренуо са 428 филмова, међу којима су били тадашњи велики светски филмски хитови. Нешто касније у истој улици отворен је и видео клуб „Сунчица“, а у суседној Југ Богдановој улици појавио се и видео клуб „Лукс“. Поред, у Обилићевој био је клуб „Нена“. У Рибници су били најпопуларнији „Ласер“ и „Снупи“, а у Старој колонији „Гроф“. У Карађорђевој поред Дома војске радио је видео клуб „Бонами“. То је био и најдуговечнији клуб у Краљеву. Престао је да ради 2013. године. Изнад у Карађорђевој функционисао је „М“. Близу Женеуе у Нушићевој популаран је био „Роки“, а на Хигијенском заводу „Лејкерс“ и „Пејтон“.

Тих година вођење видео клуба био је нови, модерни приватни бизнис. Ентеријер је често био неугледан, зидови облепљени исечцима из новина и плакатима, али су филмофили коначно добили омиљено место за окупљање.

Током деведесетих, међутим, када су Србији уведене санкције, те је увоз филмова био онемогућен, дошло је до процвата пиратерије. Изузетно лош снимак није спречавао љубитеље филмова да уживају у новим остварењима.

Видео клубови, некад омиљена места филмофила, изгубили су битку са интернетом. На већину су власници одавно ставили катанац.

Део ентеријера видео клуба „Bonami“ који је водио Милан Дидановић

Драган Благојевић

КАКО ЈЕ НАСТАЈАО ФУДБАЛ У КРАЉЕВУ

Један од начина на који су Краљевчани проводили време почетком XX века је и бављење спортским активностима. О самим почецима организованог спорта у Краљеву има јако мало података, а они упућују да је прва модерна спортска дисциплина била стрељаштво. Почело је да се развија већ 80-их година XIX века, и с обзиром на милитаристички карактер имало је подршку и државних власти. Прво стрелиште се налазило у подножју Грдичке косе и поседовало је сав асортиман за нормално упражњавање овог спорта (фигуре за гађање, ровове за заклон показивача мета и читав низ других неопходних оруђа). Касније је подигнуто друго, веће и модерније стрелиште у Старој чаршији, при врху Карађорђевог улице (ту се налазио Салон намештаја „Јасен“). Осим стрељаштва, популарна је била гимнастика која се вежбала у оквиру Соколског друштва. Њихова вежбаоница се налазила у оквиру касарне „Цар Душан“, на месту данашње Леснине, да би се касније преселили у свој дом, назван „Соколана“. Затим, шах је имао своје поклонике, лов, смучање, бициклизам, али један од спортова који је добијао симпатије, пре свега младих Краљевчана, био је фудбал или „лоптање“, како се тада називао овај спорт. Фудбал је одмах по доласку у Краљеву добио велику позорност јавности и постао популаран толико да су се власти прибојавале „да овај надувани ‘балон од коже’ одвлачи пажњу ђацима од учења да се њиме баве лоши ђаци и они сиромашни“, док је полиција била заинтересована за фудбал јер су у њему „гледали опасност окупљања ‘црвених’“.

Према сведочанствима прву фудбалску лопту, тзв. крпењачу, у Краљево је донео коњички капетак Делић, пореклом из околине Шибеника, који је побегао из аустријске војске и после службовања у Београду дошао у Краљево. Прва лопта је купљена у Земуну, била је од коже, а унутра се налазила гума која се пумпала када је требало да буде употребљена. У почетку, није било организоване игре већ се играло стихијски на привременим локацијама, попут ливада. Услед потребе за правим игралиштем, приступило се изградњи једног које се налазило изван града (чаршије) у Дивљем Пољу. Налазило се преко пута старе железничке станице и ложионице, где се данас налазе железнички магацини и колосеци. Обично се играло у касним вечерњим сатима, док су се утакмице најчешће заказивале недељом. Такмичари би сами обележавали терен, а од комананта 19. Артиљерског пука пуковника Константиновића би позајмљивали клупе које су служиле као трибине. Међутим, терен на Дивљем Пољу није био једина локација за „лоптање“ већ је постојала још једна на простору „Дудићара“, где се касније налазила зграда „Електрокомбината“. Прве званичне утакмице одржане су на игралишту у Дивљем Пољу између „Жиче“ и „Викторије“ из Чачка 1919. године.

Током времена фудбал постаје све популарнији и почињу да се формирају први прави фудбалски клубови. Први који је формиран био је „Жича“, основан 1919. године, да би већ 1922. променио име у „Ибар“. Његови играчи су наступали у дресовима отворено плаве боје,

а такмичио се у лиги Крагујевачког лоптачког подсавеза и дуго је био првак Краљева. Осим овог, убрзо су формиран и други клубови. Сумње полиције да фудбал окупља „црвене“ су делимично имале основа јер је нови спорт врло брзо постао популаран међу краљевачком напредном омладином и радничком класом. Они су се окупили у фудбалском клубу „Спартакус“ који је недуго након његовог формирања, почетком 1926. био забрањен уз образложење да представља „комунистички клуб“. Но, убрзо је формиран нови клуб под именом „Класбор“, али и он бива забрањен. Коначно, формиран је Спортски клуб „Полет“, међутим он није био верификован и радио је полуилегално. Ово није последњи покушај комуниста да формирају свој клуб јер је 1931. године постојао Спорт клуб „Раднички“ чија боја клуба је била отворено црвена, а играчи су носили пругасте црвено-црне дресове. Појавио се и читав низ других клубова попут „Јединства“, који је окупљао трговце и трговачке помоћнике, затим Спорт клуб „Морава“ (октобар 1930.), и поново Спорт клуб „Жича“ (1933.), а пред Други светски рат је основано спортско друштво „Омладинац“. Популарност новог спорта допринела је и формирању локалне фудбалске лиге, док су се касније краљевачки клубови такмичили у Западно-моравској жупи „Крагујевачког лоптачког потсавеза“. У оквиру овог подсавеза такмичило се 27 екипа из Крагујевца, Ђуприје, Јагодине, Свилајнца, Горњег Милановца, Ужица, Чачка и Краљева. Као највећи ривали сматрани су клубови из Чачка („Борац“ и „Јединство“). На игралишту у Краљеву гостовали су готово сви фудбалски клубови из Србије, али посебну пажњу је изазвало гостовање првог страног клуба. У питању је био познати бечки клуб „БАК“, који је посетио Краљево 1929. године где је одиграо пријатељску утакмицу са „Ибром“ и том приликом је био поражен резултатом 2:1.

Утакмице су се играле недељом, на „градском стадиону“, а неретко су биле пропраћене тучама и инцидентима. Тако на пример, на првенственој утакмици између „Мораве“ и „Жиче“ 1933. године дошло је до, чак, две туче на терену. Према извештају у локалним новинама: „Судија савршено није хтео да види како су играчи „Жиче“ В. Кузмановић и Б. Николић шамарима и песницама напали играча „Мораве“ П. Бабића – незнамо хоћели зажмурити, савест дежурних Жупе и Подсавеза.“

Развој фудбала у Краљеву је заустевљен 1935. године када је игралиште престало да постоји јер су изграђене Железничке радионице, да би крајем 1936. одлуком „Југословенског ногометног савеза“ из његовог чланства избрисан „Раднички“. Наводно је руководство „Радничког“ организовало бојкот једне „Иброве“ утакмице. Недостатак места за играње се огледило у постепеном опадању интересовања за овај спорт, међутим пробани су разни начини да се до неког решења дође. Тако је „најстарији фудбалски клуб нашег места „Ибар“, повео акцију у заједници са осталим спортским заједницама и успело се толико што је, захваљујући разумевању општинских одборника у буџет општине за 1939/40. годину унесена сума од 70.000 динара за куповину спортског игралишта.“ Међутим, утврђено је да ширем подручју града не постоји одговарајући терен који би могао да се откупи за тај новац, па је затражено да се подели слободан терен на Ибру, тик испод хотела „Париз“. Један од покушаја оживљавања овог спорта је и формирање Спорт клуба „Железничар“ (1935.), чији су чланови углавном били радници у Железничким радионицама. Овај клуб је од „Генералне дирекције државних железница“ добио на коришћење плац који је преуређен у фудбалски терен, на којем су утакмице играле „Ибар“ и „Морава“.

У току Другог светског рата спортски живот у Краљеву је замро, иако је колабарациона влада Милана Недића настојала да одржи макар привид нормалног живота организовањем фудбалске лиге, али и свих осталих спортова. Међутим, услед ратних разарања и непрестаних борби, спорт ће своју афирмацију добити након рата и наступиће „златне године“ фудбала у Краљеву, оснивањем фудбалског клуба „Слобода“, који ће убрзо променити име у „Слога“.

Војкан Трифуновић

Reklame i štampa

NAVIGATOR

REKLAMNA GALANTERIJA

Hajduk Veljkova 2, 36000 Kraljevo

Telefon: + 381 (0)62 311 110

E-mail: tvnavigator@gmail.com

HTZ OPREMA

НАПРАВИО РЕПЛИКУ КРУНЕ ЦАРА ДУШАНА

Историјски музеј Србије на челу са директорком др Душицом Бојић покренуо је пројекат израде реплика круна, одежде и обуће из преднемањићког и немањићког периода. У оквиру поменутог пројекта филиграниста Горан Ристовић Покимица из Краљева направио је реплику круне цара Душана на основу изгледа круне на фресци тог српског владара у Манастиру Лесново.

Изради реплике круне цара Душана претходиле су двогодишње консултације аутора са тимом стручњака који су предводили историчарка проф. др Смиља Душанић и историчар уметности проф. др Драган Војводић. Током тих консултација одлучено је да се реплика круне цара Душана уради на основу изгледа круне на његовој фресци из Манастира Леснова, задужбине деспота Јована Оливера, српског великаша из 14. века.

Стручни тим је препустио господину Ристовићу да на основу усаглашених смерница изведе свој ауторски рад, па се може рећи да је Горан Ристовић аутор реплике круне цара Душана, уз теоретско вођење поменутих професора.

Према изјави аутора Горана Ристовића датој за сајт Српска средњовековна историја, о сваком детаљу се темељно размишљало – о доступној златарској техници рада, доступности камења, начину обраде камења који се примењивао у 14. веку.

Израда круне трајала је шест месеци, што сведочи о сложености и захтевности тог посла и труду уложеном у њега. Аутор је користио чак 13 техника приликом њене израде: ваљање, исецање, ковање, тордирање, гранулација, ручна гравура, филигран, нитовање, лотовање, полирање, позлата, обрада камена и фасовање. У питању је искључиво ручни рад.

Реплика круне цара Душана је тешка 1694,81 грам, има 14 узгајаних рубина, 14 узгајаних сафира, 16 дугуљастих рубина, 16 лапис лазулија, 12 аметиста и 304 слатководна бисера.

Разлика између оригиналне и реплике круне је у металу који је коришћен за њену израду. Док је оригинална круна скоро сигурно била направљена од злата, реплика је направљена од позлаћеног сребра.

Према поменутом пројекту Историјског музеја Србије, планирана је израда више од двадесет круна српских средњовековних владара и владарки. Сви предмети израђени у том пројекту биће изложени у централном холу нове зграде Историјског музеја Србије – некадашњој Главној железничкој станици у Београду изграђеној 1884. године. Свечано отварање нове зграде Историјског музеја Србије планирано је за крај 2023. године.

ФРАГМЕНТИ ИЗ ДЕТИЊСТВА И МЛАДОСТИ

Моја прва адреса у Краљеву је била у улици Топлице Милана 7. Имала сам тада 5 година и сећања из тог времена су ми и до данас бистра и лепа. Живеле смо мама и ја те 1957. године у дворишној кућици од две просторије и са водом, јер је ту некада била вешерница породице Крстић, а касније и АТБ диспанзера. Требало је да нам то буде привремени смештај до завршетка неке зграде у којој би мама добила стан. Потрајало је много дуже од привременог смештаја и захтевало је огромну борбу моје маме да нас отуда извуче. Мени се, пак нигде није журило, јер је моје детињство у епицентру града било бајковито. Имала сам своје другарице у кући Лозанић у истом дворишту, као и друге из суседних кућа. Преко пута је био Ватрогасни дом, данас кафић Thrill bar gallery, а поред дома зграда Градског комитета, тада опасана бетонском оградом са жичаним орнаментима између стубова. Идеално за наше игре лоптом и остале дечје враголије. Најчаробније тренутке из тог времена памтим за време лета кад смо се вртели по баштама хотела Париз и Турист да слушамо живу музику, као и ватромет за 29. новембар. Нису нам дозвољавали да идемо на Ибар без пратње одраслих, јер тада није био кеј и други објекти, већ се то звало „под обалу“. Неправилно и нелогично, али тако су нам исказивали забрану. Није било већег саобраћаја у то време, безбедност и сигурност за децу је била свеприсутна. Пазарили смо у Црвеној звезди, а често смо ишли у башту биоскопа „Сутјеска“. Диван осећај гледања Холивуда под звезданим небом краљевачког лета.

Прва четири разреда у о.ш. Светозар Марковић су ми била прилично досадна, јер сам већину градива већ прошла уз мамин посао. Читала сам са три године, помажући у библиотеци. Тада није било обданишта и јаслица као данас, углавном су децу чувале баке или родбина.

У шестом разреду смо коначно добили дуго чекани стан у улици Цара Душана 15, поред саме школе и ту сам стекла нове другаре. Главно место окупљања су биле степенице испред школе и школско двориште. Тог периода се сећам највише по ролшуама. Ролшуе су биле са гвозденим точковима и уколико се скупи дружина од неколико дечака и девојчица, бука је била несносна. Оформили смо компактну групу и окупљали се испред биоскопа Ибар или Народне банке, јер су ту били платои од мермера, идеални за пируете и остале фигуре и бравуре. Са првим знацима заласка Сунца момци и девојке су кретали на легендарни краљевачки корзо, а ми клинци смо се спуштали од Задругара (прехрамбена продавница) ка центру, правећи

потпуни саобраћајни колапс међу шетачима и кибицерима. Који пут смо добијали чврге од мангупа из Пиц мале, али задовољство партибрејкера је било јаче од свега.

Основну школу сам завршила као Вуковац и изузетан ученик. Велико разочарење сам доживела по упису у средњу Хемијско технолошку школу, коју нисам баш самостално изабрала, већ под маминим утицајем, образложеним да је то школа будућности и гаранција доброг запослења у случају да студије крену по злу. Од најбољег ученика постајем просечан, са изузетком српскохрватског језика у коме сам све време бриљирала. Из тог периода не памтим ништа значајно или боље речено - ни лепо ни ружно, већ само жељу да одем што даље и да живим неку своју слободу. Тако сам dospела у Нови Сад на студије и отпочела своје велико путовање звано живот. Након студија сам добила посао, удала се, родила два дивна сина, од којих данас имам и два унука и унучицу на путу да се роди. Као и већина изванредних младих и моји су напустили ову земљу, докторирали у својим научним областима и оформили своје породице у Немачкој и Ирској.

У Краљево сам долазила неколико пута годишње мами у посету, а лагодније ми је било да она долази код нас. Долазимо и сада бар једном у три године да уживам у бањама, Жичи, да обиђем гробове предака. Пријатеља имам све мање, неки су отишли углавном у Београд, неки више нису међу живима.

Покушавам понекад да направим паралелу између Краљева некад и сад, а да избегнем генерацијске разлике. Оно што је карактеристично за све средине у нашој земљи важи и за Краљево. Види се јасно промена друштвених вредности, естетике у архитектури, и некако накарадно и претенциозно враћање у прошлост, каква није била. Рушење старих приземних кућа и изградња вишеспратница на њиховом месту, без простора за остале садржаје, типа паркинг, дечје игралиште и сл. карактеристично је за све градске средине, док се села убрзано празне и делују сабласно кад се путује кроз Србију и Војводину. Мени је жао и што многи млади људи све мање читају књиге, а заглупљују се јефтиним садржајима из медија свих врста.

Осим тих заједничких негативних детаља, мени је Краљево увек исто, јер га тако доживљавам, јер тражим у њему оно што сам увек волела и што се неће мењати.

Нада Томић рођ.Радак

СИЦА БЛУЗОНИ

Сица
блузон

**ЕКСТРА КВАЛИТЕТАН БЛУЗОН (ДУКСЕРИЦА) СА КАПУЉАЧОМ
БОЈЕ: ЦРНИ, БЕЖ, СИВИ, ТАМНО СИВИ, ТЕГЕТ ПЛАВИ, ЗЕЛЕНИ
ШТАМПА: ЦРНА, БЕЛА, ЗЕЛЕНА**

**ПОГЛЕДАЈТЕ НА Фејсбук груп СИЦА,
у пољу претраге унесите реч БЛУЗОН**

ПОРУЧИТЕ НА Е-МАИЛ: sidzacasopis@gmail.com